

Ostatni rozdział jest swoistym podsumowaniem pracy zawierającym ocenę dokonań II Rzeczypospolitej w dziedzinie kształcenia i w części także doskonalenia nauczycieli szkół rolniczych.

Niewątpliwą wartością książki E. Wolter jest konsekwentna prezentacja – według przyjętych wcześniej zasad – materiału rzeczowego. Autorka przedstawiając kształcenie nauczycieli szkół rolniczych w poszczególnych placówkach i instytucjach prezentuje ich narodziny – początki i dalszy rozwój, materialne warunki ich funkcjonowania, kadre nauczającą, środowisko słuchaczy, treści kształcenia, realizację procesu dydaktyczno-wychowawczego.

Problemem dyskusyjnym pozostaje kwestia pominięcia w pracy szerszej tematyki doskonalenia i doskonalenia nauczycieli szkół rolniczych, zwłaszcza wysiłków na tym polu towarzystw i organizacji rolniczych, jak i Zrze-

szczenia Nauczycielstwa Szkół Gospodarstwa Wiejskiego.

Najogólniej rzecz ujmując należy stwierdzić, że książka Edyty Wolter stanowi udaną próbę monograficznego opracowania podjętej przez Autorkę problematyki i może przyczynić się do rozszerzenia naszej wiedzy o dziejach kształcenia nauczycieli szkół rolniczych w Polsce. Z tych przede wszystkim względów zasługuje ona na uwagę środowisk pedagogicznych, zwłaszcza tych, którym bliskie są problemy edukacji rolniczej.

Wiesław Jamrożek

¹ Zob. m.in.: *Kształcenie i doskonalenie nauczycieli szkół rolniczych*, Warszawa 1980.

² Zob. np. *Wiedza rolnicza w walce o postęp na wsi. Rzecz o Jadwidze Dziubińskiej*, Warszawa–Poznań 1981.

Urszula Perkowski, *Studia i kursy zawodowe na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1868/69 - 1938/39*, Kraków 1995, ss. 123

Studia i kursy zawodowe to kolejna praca Urszuli Perkowskiej związana tematycznie z dziejami Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wcześniej publikacje tej Autorki to m. in. *Uniwersytet Jagielloński w latach I wojny światowej* (Kraków 1990) i *Studentki Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1894 - 1939. W stulecie immatrykulacji pierwszych studentek* (Kraków 1994).

Mówiąc o dziejach uniwersytetów przytoczyliśmy się patrzeć przez pryzmat funkcjonowania poszczególnych wydziałów każdej uczelni. Tym razem jest to inny, nieznan obraz z dziejów najstarszej polskiej uczelni, a mianowicie organizowanie i prowadzenie kształcenia zawodowego. Omawiana praca została opublikowana w serii: *Studia nad kształtowaniem się inteligencji w Polsce w XIX i XX* pod red. M. Kulczykowskiego. Jej konstrukcję wyznaczają: wstęp, 8 rozdziałów i podsumowanie. W poszczególnych rozdziałach omówione zostały kolejno dzieje: Oddziału Farmacji, Stu-

dium Rolniczego, Polskiej Szkoły Nauk Politycznych, później Szkoły Nauk Politycznych, Studium Pedagogicznego, Wyższych Naukowych Kursów Spółdzielczych, Dwuletnich Kursów Ogrodniczych, Uniwersyteckiej Szkoły Pielęgniarek i Higienistek oraz Studium Wychowania Fizycznego. Z kolei w każdym z rozdziałów czytelnik znajdzie informacje na temat: historii i organizacji danego studium czy kursu, programu nauczania, wykładowców oraz charakterystykę studentów jako grupy społecznej, która stanowi najobszerniejsze fragmenty każdego z rozdziałów. Autorka wykorzystując bogaty materiał źródłowy archiwalny w gruntowny sposób nakreśliła obraz studentów ukazując ich pochodzenie terytorialne, społeczne, stosunki wyznaniowe, wiek, płeć, warunki przyjęcia, świadczenia socjalne dla studentów, a nawet organizacje studenckie w ramach studiów, czy kursów. Publikacja ukazuje nie tylko dzieje kształcenia zawodowego przy Uniwersytecie Jagiellońskim. Zarysowuje się w niej kilka nad-

rzędnych myśli. Bowiem dowiadujemy się z niej, iż faktycznie twórcami i organizatorami tychże instytucji byli wielcy uczeni poszczególnych wydziałów Uniwersytetu Jagiellońskiego, tworzyli statuty, programy, byli wykładowcami a nawet dyrektorami wymienionych jednostek dydaktycznych. Przykładowo: funkcjonowanie Szkoły Nauk Politycznych łączy się z takimi nazwiskami jak: Włodzimierz Czerkawski, Michał Rostworowski – członek Instytutu Prawa Międzynarodowego. Dzieje Studium Pedagogicznego tworzyli: Władysław Heinrich – dyrektor Studium, a wykładowcami byli: Zygmunt Mysłakowski, Kazimierz Dobrowolski, Jan Stanisław Bystron, Emil Godlewski i in. Ten ostatni był także pierwszym dyrektorem Studium Rolniczego. Faktycznie więc patronat organizacyjny i naukowy nad tymi instytucjami sprawowali profesorowie UJ. Byli to uczeni o dużym autorytecie i znacznym dorobku naukowym. U. Perkowska pisze: „Wykładowcy ci stawiali abiturientom kursów i studiów wyso-

kie wymagania przy egzaminach” (s. 112). Miało to swoje dalsze konsekwencje, dyplomy uzyskiwane w tych instytucjach były wysoko cenione.

Zaletą tej książki (jak i innych publikacji tej Autorki) jest przedstawianie zagadnień w oparciu o szeroki materiał archiwalny znajdujący się w Archiwum UJ. Wykorzystano m. in. akta Senatu UJ, akta wydziałowe, dokumentacje poszczególnych studiów i kursów, spisy i katalogi studenckie, akta dotyczące egzaminów, korespondencję i materiały statystyczne. Dzięki temu możliwe było ukazanie charakteru i specyfiki poszczególnych studiów i kursów. Publikacja ma charakter studium historyczno-socjologicznego. Jej Autorka wpisała się w nurt badań nad dziejami Uniwersytetu Jagiellońskiego z jednej strony, z drugiej – w dzieje kształcenia zawodowego w Polsce, ukazując promieniowanie najstarszej uczelni na szersze kręgi społeczne.

Władysława Szulakiewicz

Z tradycji polskiej teorii i praktyki andragogicznej, red. E. Sapia-Drewniak i A. Stopińska-Pająk, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1997, s. 236

Książka pod tytułem *Z tradycji polskiej teorii i praktyki andragogicznej* została wydana w 1997 roku w serii Biblioteka Edukacji Dorosłych przez Adama Marszałka oraz Akademiczkie Towarzystwo Andragogiczne w Toruniu. Redaktorkami zbioru osiemnastu rozpraw i artykułów na temat oświaty dorosłych są Eleonora Sapia-Drewniak i Agnieszka Stopińska-Pająk. We wprowadzeniu redaktorki zastrzegają, że prezentowana praca nie pretenduje do miana syntezy rozwoju edukacji dorosłych, jednocześnie wyrażają nadzieję, że prezentowane w tomie publikacje będą „inspiracją dla współczesnej myśli andragogicznej”.

Omawiany tom Biblioteki Edukacji Dorosłych składa się z dwu części: z rozdziału I zawierającego dziesięć artykułów zebranych pod hasłem „Oświata dorosłych w okresie nie-

woli narodowej – teoria i praktyka” oraz z rozdziału II mieszczącego osiem prac pod hasłem „Oświata Dorosłych w Drugiej Rzeczypospolitej”. Redaktorki tłumaczą we wstępie zasady grupowania artykułów, powołując się już to na wspólny okres historyczny, już to na terytorium, podkreślając szczególnie, że „spoiwem łączącym wszystkie zamieszczone artykuły i opracowania jest idea wydobycia z przeszłości faktów i osiągnięć mało znanych”. Prezentując książkę zatrzymam się nieco dłużej przy artykułach opowiadających właśnie o faktach mało znanych lub szczególnie aktualnych z punktu widzenia zainteresowań współczesnej andragogiki oraz te, które są napisane szczególnie żywym językiem.

Tom otwiera artykuł Agnieszki Stopińskiej-Pająk pt. „Pierwszy polski podręcznik